

COL·LOQUI I COMUNICACIONS

COL·LOQUI

Sr. Ramon Valls: Si el moderador m'ho permet, em sembla que dins mateix de l'àmbit dels mites es dona el mite i el contramite, com ara per exemple Moisès i Aron, Antígona i Creont.

Sr. Lluís Duch: En aquesta direcció que vostè apunta, crec que qualsevol mite genera un logos, i al seu torn el logos torna a generar un mite. És a dir que en els processos mítics i de forma immanent s'originen processos lògics. I, a la inversa, immanents als mateixos processos lògics o racionalitzadors també s'originen aspectes mítics. Jo diria que això és una expressió d'aquesta necessitat que té l'ésser humà per expressar-se amb una certa exhaustivitat. Ell mateix i la realitat del seu entorn tenen necessitat de diversos llenguatges. I que aquests llenguatges estan intercomunicats i que la pitjor cosa, a la meua manera d'entendre, és la prevalència d'un sol llenguatge per damunt de tots els altres. Si l'econòmic, per exemple, es converteix en el llenguatge universal, aleshores la cosa queda molt malament. Per tant, jo estaria molt d'acord amb el Dr. Valls en el sentit que el mite genera el logos i el logos genera mite i això gairebé en un procés infinit.

Sr. Jordi Sales: Només una perplexitat entorn del mite: S'entén més bé què és el mite quan no n'hi ha. Els il·lustrats serien un bon exemple d'aquesta posició. Saben que el món és fet per la ciència i que, en canvi, el relat bíblic és un conte, és un *mithos* per nens. En la situació desmitificadora s'entén molt bé què és el mite. Agafem Spinoza i llegim l'apèndix del primer llibre de l'Ètica. Allà s'exposa que els homes imaginem perquè són cossos que tenen una imaginació. Aquesta facultat, la imaginació, és font d'error i només ens instrueix sobre l'estat de cadascú. Els homes mai haurien arribat a la veritat si no hagués estat perquè la matemàtica els ha donat una altra manera d'entendre les coses.

Així doncs queda clar que la facultat “dolenta” és la imaginació, és aquella que fabrica els mites. Per altra part, en Spinoza, la facultat bona és la raó, que allà on abans teníem contes dóna ciència, geometria i física.

Per altra part, si ens hi fixem, el Romanticisme és una revalorització en excés de la imaginació. És aleshores quan les coses comencen a no sortir bé perquè si aquesta imaginació fa massa mites, aleshores amb què estem? Hem de recordar una cosa que fa un moment ha citat el Sr. Duch i que dóna el malfactor del moment romàntic. Aaron diu: Poble, pots estimar allò que no pots representar-te? Això ho diu un artista al poble, i l'artista, que d'alguna manera és fill dels il·lustrats perquè és crític i està trencant amb un sentit de veritat, diu al poble: Oi que no t'ho pots representar això? Doncs jo et faré un mite.

En resum, m'agradaria que ens moguéssim en un plantejament en tres temps: aquella actitud que afirma que no hi ha mites, que tot és llei, que consumeix els mites sense saber que ho són; aquella que els reconeix i els afirma com a mentida perquè ja disposa de la veritat científica i aquella que a més de reconèixer-los en crea perquè són necessaris per als seus interessos.

Sr. Lluís Duch: Una paradoxa com la que vostè assenyala es veu en el famós llibre de Wilhelm Nestle *Von Mythos zum logos* que presenta una disposició evolutiva del mite a la ciència. Però és clar, el mateix autor en el pròleg acaba fent les grans lloances del nacional-socialisme. Després de voler marcar unes intencions desmitologitzadores acaba dient: nosaltres, els alemanys tenim aquesta capacitat de viure en la pura raó. Segur que no era conscient que ell mateix assumia el mite de la raça germànica.

Aquest triple moviment que s'ha donat en la investigació que vostè remarcava, des del punt de vista dels estudis mitològics és efectiu. Ara, això és al nivell acadèmic, al nivell intel·lectual. Però després hi ha el nivell vivencial: aquest poble de l'Òpera de Moisès i Aaron necessita de les imatges per concretar l'irrepresentable o absolut, però també necessita de la mateixa crítica immanent a les imatges –és a dir, que les imatges deixin de ser teodidactes i esdevinguin idolàtriques. Sempre hi ha una tensió entre idolatria i iconoclàstia, és a dir, no podem prescindir de les imatges, i si en prescindim, aleshores caiem en això que s'ha anomenat la filologia

absoluta del logos, que és tan acrítica com pot ser aquesta sobrevaloració de la imatge que acaba en la idolatria.

Almenys teòricament hauríem de ser conscients que constantment ens movem entre la imatge i el concepte. Des d'una perspectiva antropològica, els investigadors britànics del segle passat parlaven, per exemple Taylor, d'una prefilosofia. És possible que això s'hagi de relacionar amb l'esquema de Hegel (on un mite vindria a ser un preconcepte). Però de totes maneres, ens trobem en una descripció acadèmica, i que està molt bé! Llavors hi ha allò de què vivim: aquelles coses que ens fan viure i que ens fan morir. Aquí és on hi ha aquest joc entre el mite i el logos.

També és interessant indicar una altra qüestió: la utilització política del mite. És a dir, la falsa racionalització del mite amb sentits bastards. Durant una temporada em vaig dedicar a estudiar els mites del nacional-socialisme llegint Rosenberg i altres, i s'hi veu una utilització franca de les mitologies germàniques en un sentit molt concret.

Sr. Jordi Galí: El problema de la politització preocupa, evidentment, però tant com el de la banalització. A Catalunya hem viscut uns mites fecunds i que ara s'estan banalitzant d'una manera terrible. D'això resulta que la identitat nacional s'identifica amb el xató, els castells, la sardana... La banalització d'allò que en el fons és molt real i molt profund em fa por.

Sr. Lluís Duch: La seva preocupació l'hem de veure reflectida en aquestes recuperacions de festes i costums que hi ha no solament aquí sinó a tot arreu. Són les mitologies instaurades per la societat espectral.

Sr. Segimon Serrallonga: A la utilització política del mite s'hi ha d'afegir la seva utilització intel·lectual en el camp de la ciència. Ens volen fer creure que saben més del que saben, i en el cas de la tècnica això és realment espectacular. Hi ha una exageració en aquest camp, ho podem veure en les explicacions periodístiques dels militars. En el camp estrictament intel·lectual, Plató acusa de mentiders a tots els poetes perquè han creat mites i, immediatament, ell crea mites intel·lectuals que no arriben al poble.

Parlo de la mitificació de la ciència, no de la ciència en ella

mateixa. Un gravat d'un poeta anglès, Blacke, representa Newton amb el seu compàs de la gran precisió arran de l'abisme on està a punt de caure. A mi em sembla que pel que fa al mite del foc o del progrés, hi ha un element que també apareix en el mite de Babel i en altres. Són dues passions que s'atribueixen als déus. Una és el *thonos* o enveja del creixement del saber, dels coneixements, de la potència humana; i una altra és el *fobos*, la por. Això és present, certament, en el mite del foc tal com el tracta Èsquil. No és cap disbarat de traslladar-ho al món de la tècnica, on actuen de vegades conjuntament l'enveja, el *thonos*, i la por, el *fobos*.

Per tot això, als meus estudiants els hi dic: no aneu en contra del progrés! Ara surt això tan escandalós de la genètica, el domini de la genètica, no aneu en contra perquè això es desenvoluparà! El que s'ha de fer és lluitar perquè se'n faci un ús com cal. La vitalitat del mite ens hauria de donar energia justament pel camí del bé.

Sr. Ramon Valls: Vull adreçar-me al Sr. Galí perquè ell ha citat amb tota claredat la banalització dels mites (ha citat la sardana, els castells,... jo sóc de Valls, però per això no us penseu que hi va vinculat el meu sentiment originari). Bé, aquests són els aspectes banals de la qüestió, però ha utilitzat dues paraules més en parlar del mite: realitat i profunditat. Aquesta realitat i profunditat no l'he vista expressada amb la mateixa claredat que la banalització. On és la realitat i la profunditat del mite de la identitat?

Sr. Jordi Galí: Vicens Vives parla de la Nova Catalunya a partir de finals del XVII. Vivim d'això. Si examineu totes les coses que diuen que formen la identitat catalana, totes són del s. XIX o del XVIII anant molt avall, començant pel pa amb tomàquet.

Sr. Ramon Valls: Tampoc el Pilós.

Sr. Jordi Galí: Les coses reals ens venen totes del XVIII i del XIX.

Sr. Ramon Valls: Això em sorprèn perquè em pensava que els mites eren molt més originaris i ara resulta que no són més enllà del XVIII.

Sr. Jordi Galí: El que realment ens dóna vida no és Guifré el Pilós ni Pere el Gran, que ningú sap res d'ells. Ara ens dóna vida els

xiquets de Valls, la sardana que és del final del XIX, el Virolai que és de finals del XIX... i si anem molt enllà potser algú es recordarà dels Cors de Clavé que són de la meitat del XIX, de l'Orfeó Català, del Modernisme... És a dir, tot això ha configurat la Catalunya actual, això és inegable: mossèn Jacint Verdaguer i l'escola de Vic (el Canonge Collell, el Seminari...), això ha configurat la Catalunya actual, això és profund i és real.

Sr. Ramon Valls: Al parlar de la realitat dels mites jo volia anar-la a veure, no sé on, però molt més enrera.

Sr. Jordi Galí: Històricament la Nova Catalunya comença al XVIII, a finals del XVII i al XVIII amb una represa biològica extraordinària que dona fesonomia als campanars dels nostres pobles: els que no són romànics, són tots del XVIII. El romànic és una creació de voluntat de començaments del XX. El romànic català és un fet de voluntat.

Sr. Ramon Valls: En diuen Renaixença, per tant apel·len a una primera naixença.

Sr. Jordi Galí: D'acord, és que sempre hi ha d'haver un mite original, sempre hi ha d'haver un origen, sempre hem de buscar un origen.

Sr. Enric Pujol: Constantment hi ha recreació del mite. En el col·loqui hem vist la indefugibilitat del mite. Constantment estem creant mites, recreant mites. Llavors, evidentment, si fem una prospecció històrica, sempre ens trobarem amb l'últim mite. És que la història mateixa té una component mítica important. I em sembla que aquesta indefugibilitat del mite i aquesta constant recreació del mite seria una actitud, seria la consciència de l'existència d'aquests processos de mitificació i desmitificació, tal i com ja apuntava el Sr. Duch.

Sr. Lluís Duch: Per ell mateix, l'ésser humà té necessitat d'explicar històries. I avui que es parla tant de la crisi de la història, segons com també es podria parlar de la crisi de les històries. Més aviat crec que les històries tenen molta vigència. Per això apel·laria a un

fet important de la nostra cultura: la presència de la Il·lustració, perquè les històries soles poden ser perilloses. O sigui, les històries també necessiten de la crítica i per això aquestes dues figures, si es vol parlar com Max Weber, aquests dos tipus ideals, Romanticisme i Il·lustració, són molt més que dues èpoques històriques, són dos tipus ideals que s'han donat en la història de la nostra cultura. Els processos educatius en un temps i en un espai haurien de consistir en una articulació correcta d'aquesta possibilitat d'il·lustrar i de la possibilitat romàntica. Perquè les històries deixades al seu albir són tant perilloses com una pura reducció de tot a una conceptualització sense històries.